

УДОВИК

Микола Станіславович

УДК 336.273.3:340

МАЗУРЕНКО

Марія Вікторівна

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО
БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ**

**THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS OF
THE PROBLEMS IN THE FIELD OF STATE
DEBT AND THEIR IMPACT ON THE
ECONOMIC SECURITY OF THE STATE**

кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри
економіко-правових
дисциплін НАВС

курсантка 2 курсу 207
навчальної групи
ННІПФІПСМ НАВС

У статті проведено науковий аналіз сучасного стану державного боргу України, як визначальної складової економічної безпеки держави. На науково-теоретичному рівні досліджено організаційні та правові фактори, які на сьогодні є проблемними у сфері боргових відносин держави та негативно впливають на національну безпеку в цілому. Сформульовано низку пропозицій до законодавства з метою удосконалення державних боргових відносин, як істотного елемента механізму забезпечення економічної безпеки.

In the article the scientific analysis of the present status of Ukraine's national debt as a defining component of the economic security of the State is made. The organizational and legal factors which are problematic in the area of debt relations between the State and the negative impact on national security in general today are studied on the scientific and theoretical level. The number of proposals for legislation to improve the State's debt relationship as a substantial element of the ensuring economic security mechanism is formulated.

Ключові слова: боргова політика, внутрішній державний борг, гарантований державний борг, державний борг, економічна безпека, загрози економічній безпеці, зовнішній державний борг, управління державним боргом

Keywords: debt policy, the internal state debt, guaranteed public debt, government debt, economic security, threats to economic security, public debt, public debt management

ВСТУП

Кожен історичний період має свої закони функціонування, застосування та розвитку. Радикальна зміна економічного устрою України, після набуття нею державного суверенітету, визначила необхідність ґрунтовної зміни політико-правової надбудови та законів, що нею управляють. З перших років розбудови ринкових засад держава налагодила певний контроль і нагляд за фінансовою діяльністю, створила економіко-правові умови для побудови сучасного інституційного середовища.

На сьогодні Україна активно поринає у глобальні фінансові відносини. Кожен громадянин, незалежно від своєї волі все глибше занурюватиметься у сферу фінансових ризиків, незрозумілим для себе чином втрачаючи трудові надбання. Останні світові економічні кризові явища продемонстрували, які руйнівні наслідки має втрата державного контролю над сучасними фінансовими процесами.

Інтеграція економіки України до світової економічної системи загострює питання економічної безпеки, без гарантування якої країна не може бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків, посісти належне місце в міжнародному поділі праці та мати належну систему захисту і протидії глобальним викликам національній безпеці в цілому. У процесі інтеграції держави в систему

світогосподарських зв'язків актуалізувалися суперечності між необхідністю, з одного боку, об'єднання зі світовою економікою, а з іншого – забезпечити гармонійний розвиток національної економіки, захист національних економічних інтересів, внутрішнього ринку і вітчизняного виробника тощо.

Саме тому визначальною, але в той же час, до кінця не вирішеною проблемою у процесі залучення України до світогосподарських процесів є забезпечення економічної безпеки держави. Особливої гостроти набули питання забезпеченням стійкого підвищення рівня життя населення, скорочення розриву за рівнем достатку з провідними економічно розвиненими країнами, забрудненням навколишнього середовища, злочинністю та корупцією, втечею капіталу.

Наразі принципового значення набуває питання пошуку ефективного покриття бюджетного дефіциту, одним із способів вирішення якого є залучення зовнішніх державних запозичень. Втім, воно призводить до істотного зростання державного боргу. Правова держава, яку будує Україна, зобов'язана тримати під контролем усі ці механізми і постійно підтримувати баланс між свободою і відповідальністю, порушення якого заперечить наш поступ до лав розвинених держав світу. Саме тому адекватне законодавчо-правове регулювання

правовідносини в сфері державної боргової політики набуває все більшої актуальності.

Перед фінансово-правовою наукою, національною безпекою та ін. постає низка завдань, які потребують всебічного вивчення і вирішення, а саме: забезпечення соціальної орієнтації управління державними фінансами; реформування міжбюджетних відносин; зміцнення фінансових ресурсів місцевих бюджетів, зменшення впливу тіньового сектору на економіку держави тощо. Окремий напрямок роботи – формування та реалізація державної політики у сфері зовнішніх і внутрішніх запозичень, підвищення ефективності управління державним боргом. Боргова проблема загострюється і негативно впливає на платіжний баланс України. Поглиблення кризових явищ в економіці України потребує об'єктивної і неупередженої оцінки безпеки політики фінансової стабілізації, яка здійснюється відповідно до вимог міжнародних фінансових організацій і негативно позначається на стані забезпечення економічної безпеки.

Різні аспекти окресленої проблематики потрапили до кола інтересів вітчизняних та іноземних науковців. Генезису положень економічної безпеки присвячені роботи потужної когорти вітчизняних фахівців, серед яких: Я.Б. Базилюк, С.В. Беренда, І.Ф. Білько, З.С. Варналій, О.С. Власюк, В.М. Геєць, Б.В. Губський, С.В. Давиденко, Г.Ю. Дарнопих, Я.А. Жаліло, Л.Л. Кістерський, І.С. Кравченко, Ф.М. Медвідь, В.І. Мунтян, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.І. Пирожков, Р.В. Покотиленко, В.А. Предборський, А.І. Сухоруков, А.С. Філіпенко, В.Т. Шлемко, О.І. Шнирков та інші. Серед зарубіжних дослідників, які займаються проблематикою забезпечення економічної безпеки, зазначимо Б. Баррі, Ф. Брауна, В. Вальтерса, А. фон Гецау, М. Гібберта, М. Ерландссона, У. Кристофера, В. Ларнера, Е.Д. Мансфілда, В. Багера, С. Окита та інші.

Цінними для автора у науковому плані стали роботи таких вчених, як С.С. Алексєєв, О.В. Бакун, Д.А. Бекерська, А.І. Берлач, Т.Г. Бондарук, В.В. Верхолаз, Л.К. Воронова, П.Т. Гега, Д.Л. Головачов, І.Б. Заверуха, Н.В. Зражевська, С.Т. Кадькаленко, М.В. Карасєва, А.Т. Ковальчук, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.О. Комарова, С.Ф. Константінов, О.Є. Користін, Ю.А. Крохін, О.В. Кузьменко, І.І. Кучеров, М.П. Кучерявенко, В.В. Лісовенко, Н.І. Магузов, О.П. Орлюк, Д.М. Павлов, П.С. Пацурківський, С.Г. Пепеляєв, Г.В. Петров, Н.Ю. Пришва, Л.А. Савченко, Т.В. Сараскіна, О.Г. Свєчнікова, О.П. Сергієнко, О.Ф. Скаун, А.Г. Чубенко та інші.

Активізація наукових досліджень з проблем економічної безпеки зумовила формування самостійного наукового напряму, який передбачає розроблення теоретико-методологічних, економетричних та організаційно-правових аспектів економічної безпеки держави. Водночас, складний та багатоаспектний характер досліджуваної проблематики, її очевидна практична значущість, з огляду на активізацію процесу здійснення зовнішніх державних запозичень (а отже й зростання обсягів державного боргу), зумовлюють здійснення подальшого наукового пошуку інструментів ефективного

управління державним боргом з метою підвищення рівня економічної безпеки держави.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження сучасного стану державного боргу України та впливу його обсягу на економічну безпеку держави. З урахуванням мети дослідження, використані наступні **методи**: діалектичний, історико-правовий, компаративний, статистичний та порівняльно-правовий методи, системний підхід та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В економіці України державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Посткризовий стан економіки країни, дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні [1].

На початковому етапі розбудови України як незалежної держави відбулося динамічне зростання державного боргу, що було зумовлено складною фінансово-економічною ситуацією в державі, політичною нестабільністю, суперечливим характером процесу економічних перетворень [2].

На підставі узагальнення українського досвіду, а також результатів й обґрунтування необхідності стратегічного управління державним боргом України, окремі науковці виділяють чотири основні етапи його накопичення та формування, зокрема: на першому етапі (1992–1994 рр.) кредити залучалися переважно на фінансування потреб вітчизняних суб'єктів господарювання під державні гарантії та урегулювання заборгованості перед Російською Федерацією; на другому етапі (кінець 1994–1996 рр.) Україна активно співпрацювала з міжнародними фінансовими організаціями, відбулося подальше зростання заборгованості перед країнами СНД; на третьому етапі (1997 р. – друга половина 1998 р.) розширився перелік джерел залучення коштів, шляхом виходу України на зовнішній борговий ринок з власними борговими цінними паперами; четвертий етап (друга половина 1998 р. – й донині) зумовлений суттєвими труднощами в обслуговуванні державного боргу, зменшенням можливостей урядових запозичень із зовнішніх джерел, проведенням цілої низки реструктуризацій простроченої зовнішньої заборгованості та подальшим накопиченням заборгованості [3].

У 1999 р. зовнішня складова державного боргу України досягла свого максимального показника, а окремі її складові найбільше приблизилися до критичних меж саме в цей період. Наступних небезпечних значень державний борг України та його зовнішня складова досягли у 2001 р. У правовому полі це відбулося на підставі законів України про Державний бюджет України 1997–2000 рр., якими затверджувалися лише загальні обсяги зовнішніх державних запозичень без конкретизації кредиторів. Водночас Кабінет Міністрів України не приймав і не подавав на затвердження Верховній Раді України разом з Державним бюджетом України Програми

зовнішніх запозичень з визначенням кредиторів, умов позик, напрямів їх використання [4].

Протягом 2000–2005 рр., передусім з 2002 р., вдалося покращити боргову ситуацію в країні, уповільнити темпи зростання зовнішнього державного боргу та поліпшити рівень усіх боргових показників порівняно з 2001 р., що було пов'язано із загальним покращенням економічної та фінансової ситуації в країні та відповідними діями уряду України [5].

Протягом 2006–2009 рр. поступово зменшувався середній строк обігу державних боргових зобов'язань – з 13,3 до 12,7. Станом на кінець 2010 р. зазначений строк, незважаючи на тенденцію до зменшення, залишався значним, передусім в умовах погіршення фінансової кон'юнктури на внутрішньому та зовнішніх ринках капіталу, що спостерігається з 2008 р., і становить 10,4 [6].

Наступне стрімке зростання обсягів держборгу відбулося вже у 2007–2009 рр. – період бурхливого розвитку кризових явищ, як у світовій, так і національній економіках, коли держава потребувала фінансових ресурсів для стабілізації своєї діяльності.

Результатом непродуманої та довготривалої політики зовнішніх запозичень у поєднанні з необгрунтованим та безконтрольним акумулюванням Кабінетом Міністрів України й Міністерством фінансів України значних боргових зобов'язань стало критичне зростання обсягу державного боргу (на 100 млрд грн або більш ніж у два рази), який перевищив законодавчо визначений ліміт розміру державного прямого боргу на 21,6 млрд грн. [7]. Крім високої динаміки зростання державного боргу, останній містив ще одну катастрофічну характеристику – понад 80 % його загального обсягу була валютна складова. Відповідно, у 2009 р. це призвело до неймовірного збільшення тиску (у 4,3 рази або на 32,7 млрд грн) [7] на бюджет для обслуговування та погашення державного боргу.

Протягом 2008–2010 рр. у зв'язку з посиленням кризових явищ та зростанням потреби у фінансуванні державного бюджету істотно збільшилися обсяг державного боргу та показник його відношення до валового внутрішнього продукту (ВВП). При цьому підвищення курсу іноземної валюти щодо національної валюти призвело до збільшення обсягу державного зовнішнього боргу, вираженого в національній валюті, та, відповідно, загального обсягу державного боргу. Якщо у 2007 р. відношення обсягу державного боргу до ВВП становило 9,9 %, то на кінець 2009 р. зазначений показник підвищився до 24,9 %, а на кінець 2010 р. – до 29,4 % ВВП [6].

У подальшому, згідно з узагальненими аналітичними матеріалами Рахункової палати України [8], динаміка зростання державного боргу України набуває все загрозливіших темпів. Протягом 2008–2011 рр. державний борг збільшився у 4,5 рази й майже у два рази перевищив усі доходи бюджету. У світовому рейтингу країн з найбільшим приростом запозичень, за вказаний період, Україна посіла 13 місце й посіла перше місце серед країн Східної Європи за обсягами фінансової допомоги, отриманої

в період кризи від МВФ, Світового банку, Європейського Союзу.

Реалізація практики стрімкого нарощування загального розміру державного боргу шляхом здійснення значних запозичень з усіх можливих джерел і, відповідно, збільшення обсягів видатків з його обслуговування та погашення продовжувались як минулого, так і поточного року.

Так, згідно з Інформаційною довідкою Міністерства фінансів України у першому півріччі 2015 року державний та гарантований державою борг¹ України становив 1.424.126.798,27 тис. грн. або 67.660.178,61 тис. дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 915.989.413,35 тис. грн. (64,32% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 43.518.601,99 тис. дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 508.137.384,93 тис. грн. (35,68%) або 24.141.576,62 тис. дол. США [9].

Державний борг України становив 1.194.191.280,77 тис. грн. (83,85% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 56.735.955,99 тис. дол. США. Державний зовнішній борг становив 712.858.765,57 тис. грн. (50,05% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 33.867.877,12 тис. дол. США. Державний внутрішній борг становив 481.332.515,20 тис. грн. (33,80% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 22.868.078,87 тис. дол. США. [9]

Гарантований державою борг України становив 229.935.517,51 тис. грн. (16,15%), або 10.924.222,62 тис. дол. США, в тому числі: гарантований зовнішній борг – 203.130.647,77 тис. грн. (14,26%) або 9.650.724,87 тис. дол. США; гарантований внутрішній борг – 26.804.869,73 тис. грн. (1,88%) або 1.273.497,75 тис. дол. США [9].

В цілому, за останні роки загальний державний борг України зріс більше ніж удвічі. Стрімке зростання державного боргу супроводжується суперечливими рішеннями щодо напрямів використання залучених ресурсів. Така боргова політика зумовлює низку негативних тенденцій, що формують обмеження для відновлення економіки держави у кризовий та посткризовий період:

По-перше, агресивна боргова політика посилює тиск на видаткову частину державного бюджету. Негативні наслідки зростання боргового тиску виявляються передусім у зростанні додаткових витрат бюджету. А у подальшому обсяг коштів, що виділятиметься з бюджету на обслуговування боргів попередніх періодів, зростатиме, що додатково зменшуватиме обсяг фінансових ресурсів бюджету,

¹ Довідка: розмір державного та гарантованого державою боргу розраховується у грошовій формі, як непогашена номінальна вартість боргових зобов'язань у валюті кредиту (позики). Стан державного та гарантованого державою боргу визначається у гривнях та дол. США за курсом Національного банку України на останній день звітного періоду та включає операції за цей день.

які б уряд міг спрямувати на вирішення соціально-економічних завдань.

По-друге, така боргова політика стрімко вичерпала можливості щодо мобілізації додаткового обсягу фінансових ресурсів. Фактично наразі уряд залучає боргові ресурси не для фінансування видатків бюджету, а для оплати попередніх зобов'язань.

По-третє, боргова політика, що орієнтується переважно на фінансування поточних видатків, призводить до звуження фінансових ресурсів наступних поколінь. Витрачаючи боргові ресурси на поточне споживання, уряд не лише не отримує доходу від експлуатації такого ресурсу, що має покривати вартість обслуговування, а й витрачає сам ресурс, залишаючи непокритими фінансові зобов'язання. Така політика є прямим перекладанням поточних фінансових зобов'язань на бюджети майбутніх періодів, що є значним ризиком для динаміки економічного зростання в майбутньому.

По-четверте, негативним наслідком надмірно активної боргової політики є звуження фінансових джерел для приватних інвестицій. Абсорбція державою фінансових ресурсів усередині країни не лише сприяє зростанню вартості грошей на внутрішньому ринку, а й обмежує ресурси, що могли б бути спрямовані в економіку [10].

Необхідно визнати, що оборот фінансів, що емітуються у вигляді боргових зобов'язань держави, замкнувся навколо бюджетної сфери. Про це свідчить той факт, що частка саме таких боргових цінних паперів переважно наповнюють портфелі банків. Це свідчить про те, що відбувається активне вилучення фінансових ресурсів з реального сектору, зокрема товаропродукуючої сфери. Однак наявні бюджетні проблеми змушують Уряд активно емітувати облігації зовнішніх державних позик, супроводжуючи даний процес досить вигідними умовами для потенційних покупців.

Світова фінансова криза в Україні, як і в більшості країн, створює загрозу поглиблення фіскальної кризи на національному рівні, оскільки, з одного боку, бюджети не отримують у достатньому обсязі надходження, насамперед податкові, а з іншого – постійно зростають видатки на стимулювання економіки. Наразі наша держава все більше орієнтується на подолання дефіциту за рахунок запозичень. При цьому головними кредиторами виступають Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Одне з найбільших та найвідоміших рейтингових агентств світу – холдингова компанія – Moody's Corporation (Moody's)²[11], нещодавно оприлюднило прогноз щодо відновлення економіки України. Агенство прогнозує складність відновлення економіки України в найближчі роки, після

попереднього істотного зниження реального валового внутрішнього продукту (ВВП) і стрибка інфляції [12]. Зберігається ризик неплатоспроможності України ще до початку розрахунку за зовнішнім боргом, реструктуризація якого узгоджена зі Спецкомітетом кредиторів. Водночас, узгоджена боргова операція не охоплює реструктуризацію 1,8 млрд доларів США інших зобов'язань, у тому числі єврооблігацій Києва, «Укрзалізниці» і кредитів гарантованих державою [12].

Крім цього, залишається невирішеним також питання реструктуризації єврооблігацій на 3 млрд доларів США, які перебувають у власності Фонду національного добробуту Росії.

Ситуацію погіршують глибокі політичні розбіжності в країні і триваючий військовий конфлікт в східних регіонах, що спричинив втрату низки промислових активів [12].

Інше впливове Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's (S&P)³ також опублікувало невтішний прогноз. Так, зокрема, вказує, що ВВП України в 2015 році скоротиться приблизно на 15 %, а також підтверджує довгостроковий кредитний рейтинг України на рівні «СС» з негативним прогнозом – в двох кроках від рейтингу «D» – дефолт [13].

Одночасно, S&P підтвердило довгострокові суверенні кредитні рейтинги на рівні «ССС +», залишивши негативний прогноз по них, тобто дефолт по боргу уряду України в іноземній валюті є практично неминучим. При цьому, S&P буде вважати як мораторій на виплати, так і обмін подібних боргових зобов'язань випадками дефолту [13].

Розглядаючи питання зростання зовнішнього державного боргу України у правовій площині, зауважимо, що головною причиною стрімкого нарощування державних боргових зобов'язань, передусім в останні роки, стали рекордні за всі роки незалежності України обсяги державних запозичень, що перевищують показники, затверджені законами України про Державний бюджет України на відповідні роки [2].

З огляду на значний борговий тиск та відкрити загрозу економічній безпеці країни, вкрай необхідним є належне правове регулювання та закріплення на законодавчому рівні спеціальних принципів використання позик. До числа таких принципів пропонується віднести: ефективність (досягнення максимального соціально-економічного ефекту від залучених боргових ресурсів); цільового використання коштів (обумовлений програмно-цільовим методом бюджетування); орієнтація на реалізацію інвестиційних проектів (мова іде не лише про збільшення питомої ваги інвестиційних проектів у

² Довідка: Moody's Corporation (Moody's) – оцінює кредитний рейтинг позичальників за стандартизованою шкалою, а також здійснює дослідження і аналіз комерційних та державних організацій (матеріал взято за адресою: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moody%27s>).

³ Довідка: Standard & Poor's (S&P) – дочірня компанія корпорації McGraw-Hill, що займається аналітичними дослідженнями фінансового ринку. Компанія Standard & Poor's належить до трійки найвпливовіших міжнародних рейтингових агентств (матеріал взято за адресою: https://uk.wikipedia.org/wiki/Standard_%26_Poor%27s).

загальній структурі видатків бюджету, які фінансуються за рахунок боргових джерел, а й про потребу використання цих коштів як видатків розвитку, а не споживання); сприяння залученню приватних інвестицій [1]

Разом з цим, варто здійснити ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази співробітництва України і міжнародних фінансових організацій, зокрема, МВФ, в частині загроз такої співпраці для національної безпеки України. Зокрема, провести моніторинг фінансово-економічного стану країн, яким допомагає МВФ, і знайти позитивні приклади успішного виходу з кризи країни, що слідує його рекомендаціям.

Заслуговує нашої цілковитої підтримки позиція фахівців щодо необхідності обмеження права Уряду безконтрольно здійснювати зовнішні запозичення. Дивує і безвідповідальність Верховної Ради України яка сама надала Кабінету Міністрів України такі повноваження [1].

Слушними та вкрай необхідними є внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів, нормами яких має бути передбачена необхідність імперативного (у цьому контексті такого, що не може бути скорегований) визначення граничного обсягу державного боргу та граничного обсягу надання державних гарантій не лише на кожний бюджетний період, а і на наступні роки [1]. Крім цього, на законодавчому рівні доцільно розширити повноваження Рахункової палати України, в частині контролю та аудиту за залученням і використанням державного боргу.

ВИСНОВКИ

Зростання державного боргу є, з одного боку, однією з реальних загроз економічній, а відповідно, і національній, безпеці, а з іншого – саме ці кошти дають змогу вирішувати проблеми фіскального характеру, забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, реалізовувати соціальні зобов'язання держави. Фактично ефективне управління зовнішнім державним боргом сьогодні виступає пріоритетом економічної політики, а отже, потребує адекватного правового регулювання.

Вважаємо, що, виходячи з виключного для інтересів держави значення подолання боргової кризи та забезпечення економічної безпеки, існуючий стан правового регулювання боргових відносин держави є недостатнім, навіть з урахуванням прийнятих Закону України «Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом» від 19 травня 2015 року № 436-VIII [14] та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2015 року № 859-р «Деякі питання вчинення у 2015 році правочинів з державним боргом за зовнішніми запозиченнями та гарантованим державним боргом» [15] та ін. нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, захисту суспільних інтересів та інтересів держави у зв'язку з погашенням та обслуговуванням державного, гарантованого державою боргу та місцевого боргу. Останні потребують окремого економіко-правового

аналізу. Тому, залишається актуальною необхідність прийняти спеціальний базовий закон про державний борг України, який би системно та якісно закріпив порядок і процедури управління державним боргом. Крім того, при створенні єдиного систематизованого правового акту про державний борг України обов'язково необхідно аналізувати і враховувати зазначені вище фактори впливу на ефективність управління і погашення державного боргу.

На нашу думку, слід законодавчо врегулювати практику виваженого фінансування бюджетного дефіциту за рахунок емісії Національного банку України (а не зовнішніх позичок), що в наших реальних умовах є єдиною альтернативою уникнення дефолту.

З метою позбавлення непотрібних витрат державного бюджету, не можна погодитися з пропозиціями окремих науковців [1; 16] щодо необхідності створення нової державної інституції – Агентства з управління державним боргом ще й зі спеціальним статусом. На нашу думку, це призведе лише до створення ще однієї бюрократичної ланки (з відповідним навантаженням на державний бюджет) і жодним чином не сприятиме удосконаленню боргової політики держави.

Особливого значення наразі набуває також формування законодавчої основи функціонування системи національної економічної безпеки, складовим елементом якої є боргова безпека. Зважаючи на те, що Конституцією України передбачено функціонування такого органу, як Рада національної безпеки і оборони України, саме цьому органу може бути доручено здійснення функцій загального контролю у сфері боргової безпеки держави.

Для забезпечення боргової безпеки України необхідно: розробити та нормативно закріпити Концепцію боргової безпеки, у якій має бути визначено життєво важливі національні економічні інтереси у сфері здійснення зовнішніх та внутрішніх запозичень, індикатори та загрози боргової безпеки та механізми її забезпечення; створити ефективну систему контролю за використанням бюджетних коштів, залучених шляхом взяття відповідних боргових зобов'язань; налагодити ефективний державний контроль та аудит ефективності фінансування державного бюджету за рахунок боргових джерел.

Список використаних джерел

1. Сергієнко О.П. Правове регулювання зовнішніх державних боргових відносин в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сергієнко Олександр Петрович; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.
2. Сергієнко О.П. Правове регулювання зовнішніх державних боргових відносин в Україні [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сергієнко Олександр Петрович; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 207 с.
3. Шпачук В.В. Стратегічне управління державним зовнішнім боргом України: дис. ... канд.

наук з держ. управління: 25.00.02 / Шпачук Віталій Васильович. – О., 2004. – 178 с.

4. Аналіз використання позик Міжнародного банку реконструкції та розвитку / за матеріалами Колегії Рахункової палати від 25 жовт. 2000 р. / [відп. за вип. Департамент контролю державного боргу та діяльності банківських установ. – К.: Рахункова палата України, 2000. – Вип. 25. – С. 6–7.

5. Зражевська Н.В. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / Зражевська Наталія Вікторівна. – К., 2005. – 246 с.

6. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011–2013 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 берез. 2011 р. № 170 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 41. – 4 берез.

7. За що розплачуватимуться майбутні покоління // Прес-служба Рахункової палати. 2009 р. // Звіт Рахункової палати України за 2008 рік). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

8. Нарешті ми лідери... за боргами // Прес-служба Рахункової палати 23.11.2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

9. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.05.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=419836.

10. Молдован О. Щодо оптимізації боргової політики держави: аналіт. зап. / О. Молдован. – Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/783/>.

11. Moody's. – Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moody%27s>

12. Moody's оприлюднило прогноз щодо відновлення економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/145000>

13. S&P підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг України, прогноз негативний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/144728>

14. Закон України «Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом» Відомості Верховної Ради України від 24.07.2015 — 2015 р., № 30, стор. 1579, стаття 274.

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2015 року № 859-р «Деякі питання вчинення у 2015 році правочинів з державним боргом за зовнішніми запозиченнями та гарантованим державним боргом».

16. Заверуха І.Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України: дис. ... доктора юрид. наук / Заверуха Ірина Богданівна. – Львів, 2007. – 442 с.